

Rippikoulu ja konfirmaatio

Kolme erilaista rippikoulunopettajan käsitystä

JOHDANTO

Kansainvälisen vertailututkimuksen perusteella suomalaisnuoret ovat poikkeuksellisen tyytyväisiä rippikouluunsa.¹ Rippikoulu myös vaikuttaa myönteisesti nuorten asenteisiin kristinuskoa kohtaan. Niemelän mukaan vielä viisi vuotta rippikoulun jälkeen nuorten asenne kirkkoa kohtaan on myönteisempi kuin rippikoulun alussa.² Kielteiset rippikoulukokemukset puolestaan korostuvat ajan myötä. Joka toinen 20-vuotias nuori aikuinen olisi kiinnostunut osallistumaan seurakunnan tilaisuuksiin. Asenteet jumalanpalvelusta kohtaan säilyvät kuitenkin kriittisinä.³ Rippikoulun tulevaisuus on epävarma, sillä kirkon jäsenyyteen sitoutuminen on 2000-luvulla heikentynyt.⁴

Suuri vastuu rippikoulun suunnittelusta ja toteutuksesta on rippikoulun opettajalla. Tässä artikkelissa tarkastelen rippikoulunopettajien pedagogista ajattelua kartoittamalla heidän rippikoulu- ja konfirmaatiokäsityksiään⁵ sekä niiden kautta

hahmottuvaa rippikouluopetuksen käyttöteoriaa eli opettajan työtä ohjaavaa ajattelua, tulkintaa hyvästä opetuksesta ja toiminnasta rippikoulussa. Se sisältää myös praktisen tiedon eli mitä opettaja pitää tärkeänä ja mihin hän pyrkii.

RIPPIKOULU JA KONFIRMAATIO SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAISESSA KIRKOSSA

Rippikoululla on Suomessa poikkeuksellisen vahva asema. Vuonna 2011 rippikoulun kävi 86 % 15-vuotiaiden ikäluokasta ja heistä konfirmoitiin lähes kaikki eli 99,7 %. Muissa Pohjoismaissa rippikoulun käyneiden määrä on pienempi, esimerkiksi Ruotsissa vuonna 2011 rippikoulun kävi 32 %, Norjassa 65 % ja Tanskassa 73 % nuorista. Suosituin rippikoulumuoto Suomessa on leiririppikoulu, jonka kävi 92 %. Päivärippikouluun osallistui 6 % ja iltarippikouluun 1 %. Nuorista 1,4 % jätti rippikoulun kesken.⁶ Niemelän mukaan myönteiset rippikoulukokemukset vahvistavat halua kuulua kirkkoon ja osallistua sen toimintaan.⁷

Rippikoulusuunnitelma 2001 asettaa rippikoulun yleistavoitteeksi, että nuori vahvistuu uskossa, kasvaa rakkaudessa, elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. Rippikoulu on kastemuistutusta, jossa palataan kasteen lahjaan, armoon ja Pyhän Hengen osallisuuteen. *Rippikoulusuunnitelma 2001* määrittelee rippikoulun seurakunnan toiminnaksi ja rippikouluryhmän koolla olevaksi seurakunnaksi, sillä rippikouluun tuleva nuori on jo kastettu seurakunnan jäsen. Katekismus luo rippikoulun sisällöllisen perusrakenteen. Rukous, hengellinen elämä ja spiritualiteetti antavat rippikoululle sen erityisluonteen.⁸

Rippikoulu aika kestää puoli vuotta sisältäen viikon intensiivijakson eli rippileirin. Tavoitteena on integroida nuori jumalanpalvelukseen ja seurakunnan toimintaan ja niinpä rippikoulu aikaan voi liittyä esimerkiksi työskentelyä vapaaehtoisena seurakunnassa tai osallistumista pyhäkoulu- tai lastenkerhotoimintaan yhdessä seurakunnan työntekijän tai aikuisen vapaaehtoistyöntekijän kanssa.⁹ Monet eurooppalaiset kirkot ovat kehittäneet omaa rippikouluun Suomen mallin mukaan.¹⁰

Rippikoulusuunnitelma 2001 on valtakunnallinen puitesuunnitelma, joka antaa vain perusteet ja raamit rippikoululle. Seurakunta laatii paikallisuunnitelman, joka määrittää toiminnalliset ja sisällölliset linjaukset.¹¹ Opettajatiimin kuuluu esimerkiksi teologi, kanttori ja nuorisotyöntekijä. Innanen kiinnittää huomiota siihen, että *Rippikoulusuunnitelma 2001* on lisännyt opettajan kompetenssin vaatimuksia. Monipuolisten opetusmetodien lisäksi rippikoulunopettajan on kyettävä johtamaan, ohjaamaan ja verkostoitumaan muiden työalojen kanssa.¹²

RIPPIKOULUSUUNNITELMAN PEDAGOGISET JA TEOLOGISET PERUSTEET

Rippikoulusuunnitelma 2001 toteaa tavoitteena olevan kristillinen elämänsenne ja elämä Jeesuksen opetuksen mukaan seurakunnan yhteydessä.¹³ Pedagogiset perusteet perustuvat konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, joka korostaa oppimista aktiivisena tiedon konstruointi- eli rakentamisprosessina. Suunnitelmassa ei mainita verbiä tietää, sen sijaan käytetään kognitiivisia prosesseja edellyttäviä

verbejä: nuori etsii vastauksia, tuntee, jäsentää, löytää ja arvioi oppimaansa. Nuoret rakentavat omaa maailmankuvaansa ja osallistuvat aikuistuvina jäsenenä seurakunnan toimintaan.¹⁴ Opettaja toimii oppimisprosessin ohjaajana eli hänen tehtävänsä on luoda oppimisen ja yhdessäolon edellytykset. Lähtökohtana on nuoren kunnioittaminen ja tilan antaminen hänen omille valinnoilleen. Rippikouluryhmää ohjataan toimimaan yhdessä ja arvostamaan erilaisia asioita.¹⁵

Rippikoulusuunnitelman teologiset perusteet ankkuroituvat luterilaiseen kasteen teologiaan. Kaste on kirkon ainoa initiaatiוריitti ja se liittyy seurakunnan jäseneksi. Kasteen perusteella rippikouluun tuleva nuori on saanut oman uskon lahjana ja on liitetty seurakunnan jäseneksi.¹⁶ Tämä näkyy rippikoulun yleistavoitteessa: että nuori vahvistuu uskossa. Konfirmaatiokäsite on laajennettu liturgisesta aktista ja jumalanpalveluksesta myös rippikouluopetukseen, joka nähdään osana kirkon konfirmoivaa toimintaa.¹⁷ Konfirmaatio määrittää vahvistamisen toimitukseksi, jossa nuoret tunnustavat uskonsa, seurakunta rukoilee heidän puolestaan ja heidät siunataan. Nuorille vahvistetaan seurakunnan jäsenyyteen kuuluvat oikeudet.¹⁸

1 Niemelä 2010, 250.

2 Niemelä 2007, 129, 166.

3 Niemelä 2002, 183; Niemelä 2009, 290.

4 Schweitzer & al 2010, 288.

5 Admissiosta esim. Heinilä 2007.

6 *Haastettu kirkko* 2012, 150–151.

7 Niemelä 2002, 183; Niemelä 2009, 290.

8 *Rippikoulusuunnitelma* 2001, 18–19.

9 *Rippikoulusuunnitelma* 2001, 37; Repo 2002b, 66; Innanen 2009, 33–34.

10 Kokkonen 2009, 1.

11 *Rippikoulusuunnitelma* 2001, 40–41; Pesonen 2002, 13.

12 Innanen 2009, 29–30, 358.

13 *Rippikoulusuunnitelma* 2001, 1, 19.

14 *Rippikoulusuunnitelma* 2001, 19, 28; Niemelä 2002, 16; Innanen 2009, 25.

15 Syrjäläinen & al. 2004, 4; *Rippikoulusuunnitelma* 2001, 11.

16 Jolkkonen 2004, 10–12.

17 Seppälä 1987, 11–12; Repo 2002a, 48; Heinilä 2001, 25.

18 *Rippikoulusuunnitelma* 2001, 8

Toisin kuin muissa Pohjoismaissa rippikoulu on edellytys kirkolliselle vihkimiselle.¹⁹

KONFIRMAATIOKAAVAN TEOLOGIA

Kirkollisten toimitusten kirja sisältää kaksi konfirmaatiokaavaa: konfirmaatiomessun ja konfirmaation viikkomessuna. Viikkomessun kaavaa käytetään silloin, kun konfirmaatio ei sisälly sunnuntain pääjumalanpalvelukseen. Konfirmaation ja seurakunnan jumalanpalveluselämän yhteyttä korostetaan sillä, että konfirmaatiokaavat on sisällytetty kirkollisten toimitusten kirjaan. Konfirmaatio voidaan nähdä kasuaalitoimituksena, ihmisen elämänsä kaareen liittyvänä toimituksena. Konfirmaatioissa katsotaan menneeseen ja tulevaan, muistetaan kasteessa saatuja lahjoja, rohkaistaan nuorta toteuttamaan kristityn kutsumusta.²⁰

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon konfirmaatiokaava uudistettiin 2000-luvun alussa. Kaava sisältää yhä piirteitä klassisista konfirmaatiotyypeistä, pietismin ja valistuksen konfirmaatiosta, sillä se sisältää konfirmaatiolupauksen tahdon-kysymyksiin ja nuorille julistetaan seurakunnan täysivaltaisen jäsenen oikeudet.²¹ *Rippikoulusuunnitelma 2001* perustuu luterilaiseen kasteen teologiaan, mutta konfirmaatiokaavassa on säilynyt luterilaisen kirkon konfirmaation teologinen ongelma.

Konfirmaatiokaava vaikuttaa opettajan pedagogiseen ajatteluun joko tiedostaen tai tiedostamatta. Konfirmoiva pappi voi valita joko konfirmaatiokysymyksen tai -kehotuksen, mutta jäsenoikeuksien julistaminen kuuluu kaavaan. Suomessa rippikoulua ja konfirmaatiota on kehitetty toisistaan erillisinä, siksi niiden teologia painottuu eri tavoin.²² Käytännön kokemukset puolestaan vahvistavat rippikoulunopettajien teologisia käsityksiä.

Oma kysymyksensä on rippikouluoppaan esitlemä konfirmoitavien vyöttäminen. Sen kerrotaan välittävän nuorelle kokemuksen siitä turvasta, mikä hänellä on Jumalassa ja Jumalan antamassa taisteluvälineissä elämän keskellä.²³ Kirkollisten toimitusten kirjassa vyöttämistä ei mainita. Seppälä on kiinnittänyt huomiota seurakuntien paikallisiin konfirmaatiokäytänteisiin ja kehottaa harkitsemaan niitä luterilaisen kirkon uskosta käsin.²⁴ Vyöttämi-

nen on esimerkki symboliikasta, joka ei hänen mukaansa kuulu konfirmaatioon.

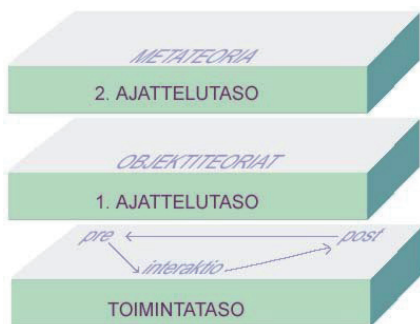
Konfirmaation ongelmasta kertovat tutkijoiden erilaiset näkemykset. Jolkkonen ei näe ongelmalla klassisten konfirmaatiotyyppien piirteiden sisällyttämisestä konfirmaatioon. Vain ääritulkinnat, joita hän ei määrittele tarkemmin, tulisi karsia.²⁵ Seppälän mukaan rippikoulu ja konfirmaatio olisi nähtävä yhtenä kokonaisuutena, joita tulisi kehittää yhdessä. Konfirmaatio kasteuistutuksena ja prosessina kattaa sekä rippikoulun että siihen liittyvän seremonian.²⁶ Heinilä puolestaan tuo esiin liturgisen konfirmaation keinotekoisesti rakenteen ja ehdottaa, että konfirmaatio uudistettaisiin siunaamisaktiksi ja nimitettäisiin rippikoulun päätösmessuksi.²⁷ Luterilaisen Maailmanliiton (LML) konfirmaatioon liittyvän tutkimusraportin mukaan konfirmaatio on siunaus- ja esirukoustoimitus, eikä siinä nuorilta tule vaatia sellaisia lupauksia, joiden pitäminen ei ole heidän omassa vallassaan.²⁸

Lutherin katekeusprosessiin kuului oleellisesti kateopetus. Hänelle kaste oli prosessi, ei punktuaalinen initiaatio. Katekeesi oli toistuvien tutkintojen sarja, jossa tavoitteena oli integroida ehtoollisvieras messua viettävään seurakuntaan. Lutherille konfirmaatio oli vain sakramentaalinen toimitus ilman raamatullisia perusteita.²⁹

OPETTAJAN PEDAGOGINEN AJATTELU

Pedagogisella ajattelulla viitataan niihin päätöksentekoprosesseihin, jotka kuuluvat opettajan päivittäiseen työhön hänen arvioidessaan erilaisia toimintamahdollisuuksia ja valitessaan toimintatapoja. Koulun opetussuunnitelma asettaa opettajan pedagogiselle ajattelulle tavoitteet ja arvopohjan.³⁰ Tässä tutkimuksessa opettajan pedagogista ajattelua tarkastellaan rippikoulukontekstissa, jota määrittää *Rippikoulusuunnitelma 2001*, konfirmaatiokaava ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkolaki.

Kansasen mukaan tavoitteellisuus ja seurausellisuus ovat keskeisiä opettajan pedagogisen ajattelun käsitteitä. Tavoitteellisuus kertoo, kuinka opettaja on perehtynyt opetussuunnitelmaan ja sen tavoitteisiin. Tavoitteiden arviointi puolestaan näyttää sen, miten opettaja on hyväksynyt ja sisäistänyt opetussuunnitelman tavoitteet ja arvot osaksi omaa

Kuvio 1. Opettajan pedagogisen ajattelun tasomalli³⁵

opettajuuttaan. Seurauksellisuus viittaa sisäistettyjen tavoitteiden ja arvojen seurauksiin eli miten ne näkyvät opettajan toiminnassa.³¹

Kansanen esittelee opettajan pedagogisen ajattelun tasomallin, johon kuuluu toimintataso sekä ensimmäinen ja toinen pedagogisen ajattelun taso (Kuvio 1).³² Toimintataso kuvaa opetustapahtuman sykliä, johon kuuluu preinteraktiivinen, interaktiivinen ja postinteraktiivinen vaihe. Toteutus (interaktio) on opetustapahtuman keskeinen osa, jossa opettaja, oppilaat ja opetussisällöt ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Suunnittelu on toimintaa, jossa opettaja etukäteen (pre) pohtii tavoitteita ja oppilaiden aikaisempia tietoja sekä valikoi opetussisältöjä ja päättää opetusmenetelmät ja -materiaalit. Ratkaisut perustuvat opettajan oppiaineen substanssin hallintaan ja didaktisiin perustaitoihin. Opetustapahtuman aikana ja sen jälkeen (post) interaktioon liittyy opetuksen evaluaatio sekä opetussuunnitelman kehittäminen edelleen. Interaktio on objektiteorian kohteena.³³

Ajattelutaso jakautuu kahteen osaan. Objektiteoriasolla arvioidaan toimintatason tapahtumia, joka edellyttää opettajalta teoreettista asiantunteumusta ja sisältöjen kriittistä arviointia. Toisella eli metateoriasolla tarkastellaan objektiteoreettisia ratkaisuja, laaditaan synteesejä ja pohditaan ratkaisuja. Keskeisiä ovat kasvatuksen arvot lähtökohti-

neen, esimerkiksi yhteiskunnan koulutuspoliittiset ratkaisut. Objektiteoriat muokkautuvat uudeksi, yhä abstraktimmaksi kokonaisuudeksi.³⁴

Opettajan valinnoissa painottuvat, tiedostaen tai tiedostamatta, tavoitteet ja sisällöt, joita opettaja itse pitää tärkeänä. Teoriatiedon yhdistyessä aiempiin kokemuksiin ja arvoihin, kehittyä opettajan oma opettamisen teoria, jota kasvatustieteessä kutsutaan käyttöteoriaksi. Se on yhdistelmä teorioita, uskomuksia ja arvoja, jotka liittyvät opettajan rooliin, opettamiseen ja oppimiseen. Se sisältää käsityksen oppimisesta, oppijasta ja tiedosta. Siihen kuuluvat myös arvot ja uskomukset. Uskomuksilla on keskeinen rooli opetustavoitteiden määrittelyssä ja niihin liittyvän tiedon järjestämisessä, sillä ne vaikuttavat opettajan päätöksentekoon ja toimintaan. Päätöksentekoa opetustilanteessa on pidetty keskeisimpänä opettajan ammattitaitoon kuuluvana tekijänä.³⁶

Käyttöteoria tai käsitys on osittain tiedostamaton, melko pysyvä ja vaikea muuttaa.³⁷ Siitä käytetään erilaisia nimiä: subjektiivinen teoria, praktinen tai implisiittinen teoria, uskomus tai käsitys. Usein puhutaan myös hiljaisesta tiedosta. Kun opettaja osaa perustella omia pedagogisia valintojaan, se

19 Haastettu kirkko 2012, 152.

20 Vahtola 2001, 62–63.

21 Toimitusten kirja 2005, 95, 115; Heinilä 2007, 25.

22 Seppälä 1987, 2.

23 Vahtola 2001, 65.

24 Seppälä 1987, 160.

25 Jolkkonen 2004, 29.

26 Seppälä 1987, 3, 166–167.

27 Heinilä 2007, 41.

28 Commission 1963, 11, 44; Seppälä 1998, 36. Toisen maailmansodan jälkeen Viron ja DDR:n ateistinen nuorisovihkimys syrjäytti konfirmaation. DDR:ssa kirkko kieltäytyi konfirmoimasta nuorisovihkimykseen osallistuneita tulkiten sen ateistiseen maailmankatsomukseen tunnustautumiseksi. Köntti 1984, 254–258.

29 Repo 2002a, 38–40; Heinilä 2007, 41.

30 Kansanen 1993, 14–16; Kansanen ym. 2000, 23.

31 Kansanen 1999, 82; Kansanen 2004, 92–93.

32 Kansanen ym. 2000, 25.

33 Kansanen ym. 2000, 24–25; Kansanen 2004, 97–98.

34 Kansanen ym. 2000, 24–25; Kansanen 2004, 97–98.

35 Kansanen ym. 2000, 25.

36 Kansanen 2004, 91–92; 95–96.

37 Kansanen 2004, 96.

heijastuu myös käytännön työssä.³⁸ Tuomisen tutkimuksen mukaan 61 % rippikoulunopettajista reflektoi pedagogisia valintojaan ja toimintaansa.³⁹

TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMETODI

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää rippikoulunopettajien käsityksiä rippikoulusta ja konfirmaatiosta. Käsitykset liittyvät opettajan pedagogiseen ajatteluun ja niitä tarkastellaan rippikoulunopettajan käyttöteorianä.⁴⁰ Kolmetoista rippikoulunopettajaa haastateltiin vuosina 2003–2004 pääkaupunkiseudulla, Uudellamaalla ja Ylä-Savossa. Informantteina oli teologien lisäksi myös kanttori ja nuorisotyönohjaaja sekä opettajatiimi.⁴¹ Rippikoulu kuului jokaisen informantin työnkuvaan. Metodina oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, aineiston analyysissä sovellettiin kvalitatiivista tutkimusotetta. Litteroinnin suoritti Tiina Pauhu Tampereelta. Kaikki tunnisteet häivytetään informanttien henkilöllisyyden suojaamiseksi.

RIPPIKOULUNOPETTAJIEN KÄSITYKSET RIPPIKOULUSTA

Rippikoulun merkitystä kartoitettiin seuraavien kysymysten kautta: Miksi seurakunta pitää rippikoulua? Mikä on rippikoulun tavoite? Mikä on sen hengellinen tavoite? Miten tavoitteeseen päästään? Mikä rippikoulussa on tärkeää? Mikä rippikoulussa on vaikeinta? Mitä toivot rippikoululaisissa tapahtuvan rippikoulun aikana? Miten nuori oppii mielestäsi parhaiten? Haastattelun toinen osa keskittyi konfirmaatioon ja sen merkitykseen.⁴²

Haastatteluaineistosta poimittiin rippikouluun liittyvät merkityslauseet ja niitä ryhmiteltiin laitimalla käsittekarttoja. Muodostuneista merkityksyksiköitä koostettiin käsityksiä kuvaavia kategorioita, joille haettiin sekä rippikoulua että konfirmaatiota kuvaavat, yhteiset yläkäsitteet. Kategoriat pyrittiin luomaan aineistolähtöisesti.

Rippikouluopetukseen liittyvistä merkityslauseista hahmottui kolme erilaista kategoriaa, rippikoulu hengellisenä kasvuprosessina, elämänmuutoksena ja kotiutumisenä seurakuntaan. Tavoitteita tarkastellaan hengellisen, henkilökohtaisen ja yhteisöllisen ulottuvuuden kautta (taulukko 1).

RIPPIKOULU HENGELLISENÄ KASVUPROSESSINA

Keskeistä rippikoulussa on rukous ja hiljentyminen, sillä juuri rukous- ja hartaushetket tekevät rippikoulusta rippikoulun. Rukousta ja hiljentymistä harjoitellaan sekä opitaan yhdessä. Rippikoulunopettajat painottivat rippikoulu-aikaa erityisenä hengellisen kasvuprosessin aikana, jolloin nuori oppii rukoilemaan.

- – se mikä rippikoulusta tekee rippikoulun erityisesti on rukouselämä. (Aino)
- – hengellinen tavoite – – myöskin se spiritualiteetti – – et nuori kokee ja haluaa – – osaa olla hiljaa ja hiljentyä ja rukoilla. (Antti)

Hiljaisuus ja hiljentyminen kuuluvat nuoren hengelliseen kasvuprosessiin. Opettajan mielestä hengellinen kasvu ja uskon vahvistuminen on Jumalan työtä ihmisessä. Rukoushetkissä ja hiljaisuudessa nuori oppii luottamaan ja tuntemaan, millainen Jumala on. Nuoren oma usko riittää, se kasvaa ja vahvistuu rippikoulu-aikana.

- Pitää opetella olemaan hiljaa. Etsiä niitä sanoja, jotka omasta sydäimestä nousee. – – Hartauksissa sitä harjoitellaan – – pitää oppia Jumalasta, minkälainen Jumala on, miten Jumala puhuu ihmiselle. Pitää kuunnella omaa sydäntään. Pitää tietää minkälainen on ja miten sen sydämen äänen kuulee ja miten sitä voi kuunnella. Sit sitä pitää harjoitella. (Aino)

- Sitte löytyy semmonen keskustelun suhde Jumalan kanssa dialogi niin kun itselle hyvä, niin sit se kasvaa se usko ja vahvistuu, löytyy yleensä. (Sirpa)

- – oma usko riittää. Mä – – en halua ajatella sillä tavalla, et joku tulis uskoon riparilla. Must se on kummallista ajatella sillä lailla. Mut – – se, että se oma usko, joka – – ihmisillä on lapsesta asti, et – – se riittää – – nyt sit niin kun huomaa, et hei, mun – – persoonaan kuuluu myös tää asia. Niin se ei, siin ei oo hävettävää ja – – se ei oo valmis asia, vaan et se elää ja kasvaa niin kun ittekin. (Kimmo)

Rippikouluopettajien mukaan rippikoulussa on tärkeä hyvän ilmapiirin syntyminen. Elämäkäsyt-

Taulukko 1. Rippikoulunopettajien käsitykset rippikoulun tavoitteesta (N=13)

Keskeinen tavoite	Hengellinen kasvuprosessi	Elämänmuutos	Seurakuntaan kotiutuminen
Hengellinen tavoite	Rukous, hiljentyminen (10)	Oman sisimmän tutkiminen (8) Uskon löytäminen (5)	Tutustuminen seurakuntaan (6)
Henkilökohtainen tavoite	Oppii minkälainen Jumala on (7) Oppii luottamaan (6)	Elämäntavan muutos (6)	Kristittyinä eläminen (7)
Yhteisöllinen tavoite	Yhteys (13) Hyvä ilmapiiri (8)	Valintatilanne, haluaako olla jäsen (6)	Jäsenyyden vahvistuminen (7)

myksistä ja uskoon liittyvistä aiheista puhuminen edellyttää luottamuksellista ja turvallista ilmapiiriä. Hyvä ilmapiiri syntyy, kun löytyy yhteys ohjaajien ja nuorten välille. Yhteyden löytäminen on kuitenkin haasteellista, eikä se aina synny.

Kyllä hyvä ripari edellyttää, että pystyy luomaan semmoisen ilmapiirin, jossa on turvallista. On vaikeaa olla hiljaa yhdessä, jos pelkää – – pohdiskelu ei oo mahdollista ellei oo se turvallinen ilmapiiri. (Laura)

[Vaikeeta rippikoulussa] ehkä se, että pääsee niiden nuorten kanssa samalle aaltopituudelle. Siis keskusteluyhteyteen, jossa – – niin kun puhutaan – – paitsi nuoren elämästä, niin puhutaan myös uskon keskeisistä asioista. Tavallaan sellasen yhteyden löytyminen. Joskus se löytyy ja joskus ei. (Marja)

Rippikoulu hengellisenä kasvuprosessina -kategorissa rippikoulu painottuu rukoukseen ja hiljenty-miseen. Rippikoulussa opetellaan hiljentymään ja rukoilemaan yhdessä. Rippikoulunopettajat nimit-tivät rippikoulun rukouksen ja hiljenty-misen pai-kaksi, jossa rohkaistaan nuorta luottamaan Jumalan huolenpitoon ja rakkauteen. Hyvä ilmapiiri sekä yhteys nuorten ja ohjaajien välillä tukee oppimista ja vuorovaikutuksen syntymistä.

Rippikoulu hengellisenä kasvuprosessina -kate-goriassa nuori korostuu seurakunnan jäsenenä, joka

rippikoulun jälkeen jatkaa kasvuaan seurakunnan yhteydessä. Usko on olemassa, kuin idullaan ja rip-pikoulun aikana se kasvaa. Rippikoulunopettaja on hengellinen ohjaaja ja rinnalla kulkija.

RIPPIKOULU ELÄMÄNMUUTOKSEN PAIKKANA

Elämänmuutoksen paikka -kategoria muodostui rippikoulunopettajien käsityksistä, joiden mukaan rippikoulun tavoitteena on pysähtyminen ja oman sisimmän tutkiminen. Opettaja pyrkii herättämään nuorta tutkiskelemaan omaa sydäntään ja arvioi-maan omaa elämäänsä. Rippikouluun tuleva nuori on kuin eksyksissä oleva ihminen.

[Rippikoulu on] hiljentyminen ja pysähtyminen, oman sielun tilan tutkiminen. Sitä ei varmaan kauheesti 15-vuo-tias nykypäivänä tee, mut sitä kautta. (Seppo)

38 Syrjäläinen ym. 2009, 3–5; Patrikainen & Toom 2004, 255–256.

39 Tuominen 2009, 156–157.

40 Syrjäläinen ym. 2004, 5.

41 Innanen 2010, 30–31.

42 Kysymysrunko pohjautui väitöstutkimukseeni (Repo 2002a).

-- nuoren kohtaaminen siinä -- elämän tilanteessa, missä se on. Ja sen mikä on tää noin 15-vuotias, joka on aika niin kun eksyksissä -- siitä, että -- mitä tämä on tämä elämä. (Sirpa)

Rippikoulu aika rohkaisee uskomaan ja etsimään Jumalan tahdon mukaista elämää, mikä tarkoittaa uutta elämänsuuntaa ja elämän tarkoituksen löytämistä. Rippikoulun tavoitteena korostuu elämäntavan muutos. Opettajan mielestä rippikoulu on pysähtymisen ja muutosprosessin aika.

[rippikoulu] -- tuo -- uskon -- nuoren elämään lähelle -- Ja se on kuitenkin semmoinen hetki, et siinä pysähdytään miettimään. Vaikka nyt ei mitään hirveitä fiiliksiä tarte siihen nostatellakaan, mut silti -- niin harvahan sieltä lähtee samanlaisena pois kun on sinne tullu. (Olli)

Mut musta se olis aika hyvin, jos se ripari laittas sen nuoren johonkin prosessiin alun pohtimaan. -- mikä on tää juttu, johon mä oon -- oikeesti nyt sitoutumassa. (Laura)

Rippikoulu tuo nuoren valintatilanteeseen, haluaako tämä löytää sen elämän, jonka Jumala on suunnitellut. Opettajien mielestä nuori tulee rippikouluun kuin seurakunnan ulkopuolelta "maailmasta" ja valitsee, haluaako kuulua mukaan vai ei. Opettajat ja isoseet vakuuttavat omalla esimerkillään uskosta ja siitä, mitä on olla kristitty ja kirkon jäsen.

-- mä aika vahvasti uskon omaan esimerkkiin, mitä mä oon nähny lukevan meitä rippikouluvetäjii hyvin vahvasti. Ja meil on, et se semmonen mustavalkoinen ajatus, joka on maailma -- se voi viedä sitten harhaan. Kattelevat, että ei tommosta ainakaan. Kyl mä sanoisin, että se kääntyneen elämä, niin kyl se on vakuuttanu. (Seppo)

Ja kaikkein parasta ja jännittävintä -- jos mä sanon joskus rippikoulun alussa nuorille että rippikouluirillä me mietitään sitä, että mitä on olla kristitty ja miten kirkko siihen liittyy. Ja sit sä voit ite miettiä sitä, että haluat sä olla osa tätä. (Kimmo)

Rippikoulussa tavoitteena on henkilökohtaisen uskon löytäminen ja elämäntavan ja suunnan muutos. Seurakunta korostuu uskovien yhteisönä, johon

tullaan henkilökohtaisen valinnan kautta. Ohjaajat ja isoseet toimivat rippikoulussa kristityn ja uskovan esimerkkeinä.

RIPPIKOULU SEURAKUNTAAN KOTIUTUMISEN PAIKKANA

Seurakuntaan kotiutumisen -kategoriassa rippikoulu painottuu seurakuntaan tutustumisen ja kotiutumisen paikkana. Nuori seurakunnan jäsen tutustuu seurakunnan työntekijöihin ja osallistuu sen toimintaan. Opettajan tavoitteena korostuu nuoren kotiuttaminen myös rippikouluryhmää laajempaan yhteisöön, jumalanpalvelukseen ja koko seurakuntaan.

[Rippikoulun] niin kun koko kasvatustyön tavoitteena on -- opastaa jumalanpalvelusyhteyteen tai jumalanpalveluksen käyttöön. Ja musta se olis aika hyvä, jos se rippikoulu vois tukea omalta osaltaan sitä. (Laura)

kyllähän se tavote on seurakuntaan tutustuminen sillä keinoin, että siitä jää sellanen kokemus, joka kestää läpi elämän niinkö -- kokemuksena. Et seurakunta tekee töitä, me [työntekijät] ollaan seurakuntalaisia varten. (Heikki)

Rippikoulun tavoitteena korostuu kristittyinä olemisen ja eläminen. Rippikoulu on kuin kristityn peruskurssi, jossa opitaan ja eletään yhdessä. Nuorta rohkaistaan elämään kristittyinä.

Se et pohditaan teologisia kysymyksiä ja kristittyinä olemista -- Ja kyl mulle rippikoulu on kristittyinä olemisen peruskurssi. Eli se, mitä se merkitsee, että olen kristitty. (Aino)

semmosta identiteettiä puolta ihan se puhtaasti se, että niin heti uskaltas sanoo, ett minä olen kristitty. Se vaatii sen -- rohkaisun ja tietopohjan myös, että mitä se, mitä me ymmärretään sanalla kristitty. (Pekka)

Rippikouluopettajat painottavat seurakunnan jäsenyyden vahvistumista. Jäsenyyteen liittyy osallistumisen lisäksi myös mahdollisuus saada vastuuta ja tehtäviä. Nuori voi osallistua myös seurakunnan päätöksentekoon ja vaikuttaa asioihin.

Taulukko 2. Rippikoulunopettajien tulkinnot konfirmaation merkityksestä (N=13)

Konfirmaatio	Kastemuistutus	Valinnan paikka	Täysjäsenyyden vahvistaminen	Pyhä hetki
Teologinen merkitys	Siunaus (10) Muistuttaa kasteesta (11)	Kasteen vahvistaminen (7) Kasteopetus päättyy (2)	Aikuistumisriitti (7)	Pyhä hetki (7) Salaisuus (5)
Seurakunnallinen merkitys	Esirikous (8) Yhteinen uskontunnustus (6)	Nuoren julkinen sitoutuminen (9)	Srk hyväksyy täysikäisen jäsenen (8)	
Merkitys konfirmoitavalle nuorelle	Uskon vahvistuminen (12) Lupaus toteuttaa uskoa Jumalan armon avulla (10)	Julkinen uskon tunnustaminen (6)	Juhla (9) Vastuullinen srk:n jäsen (7) Perinteeseen liittyminen (6)	Pyhä koskettaa (5)

-- hengellisyys kuuluis tulla esiin jotenkin niin että, et pääsee itse harjoittamaan omaa hengellistä elämää tai siis niin kun osallistumaan yhtenä jäsenenä. (Laura)

-- rippikoululeirillä me mietitään sitä, että mitä on olla kristitty ja miten kirkko siihen liittyy. (Kimmo)

-- et seurakunta voi olla myös tehtäviä antava yhteisö. Ja sulla on oma paikka -- et hei, sä voit vaikuttaa! (Heikki)

Seurakuntaan kotiutumisen kategoriassa opettajan tavoitteena on, että nuori tutustuu ja löytää paikkansa seurakunnassa. Rippikoulu korostuu kristityn peruskurssina, jossa opetellaan elämään yhdessä. Tavoitteena on, että nuori ottaa seurakunnassa tehtäviä ja vastuuta. Rippikoulunuori korostuu aikuis-tuvana, vastuuseen kasvavana seurakunnan jäsenenä. Tavoitteissa korostuu tämä elämä, seurakunnan työ ja toiminta.

RIPPIKOULUOPETTAJIEN KONFIRMAATIOKÄSITYKSET

Konfirmaation, konfirmaatiolupauksen ja kännen päälle panemisen merkitystä kartoitettiin seuraavien kysymysten kautta: Mitä konfirmaatio tarkoittaa? Mikä on sen merkitys? Mitä konfirmoitavat lupaaavat konfirmaatiolupauksessaan? Mitä tarkoittaa kännen päälle paneminen? Mikä on kasteen

ja konfirmaation suhde? Haastatteluaineistosta poimittiin konfirmaatiota, konfirmaatiolupausta ja kännen päälle panemista kuvaavat merkityslauseet ja laadittiin käsittekartta. Yläkäsitteiden pohdittaessa merkityslauseita vertailtiin klassisiin konfirmaatiotyyppisiin.⁴³ Klassiset konfirmaatiotyypit esiintyivät käytännössä aina toisiinsa kietoutuneina ja päällekkäisinä.

Aineistosta hahmottui vähitellen neljä kategoriaa, jotka nimettiin konfirmaation keskeisen piirteen mukaan: kastemuistutus, valinnan paikka, täysjäsenyyden vahvistaminen sekä pyhä hetki. Rippikoulunopettajien konfirmaatioon liittyviä merkityksiä tarkastellaan kolmen ulottuvuuden, teologisen, seurakunnallisen ja henkilökohtaisen merkityksen kautta (Taulukko 2). Konfirmaation teologia liittyy kastekäsitykseen.

KONFIRMAATIO KASTEMUISTUTUKSENA
Konfirmaation teologinen merkitys kastemuistutuskategoriassa on siunaus. Siunaamismerkitys liittyi erityisesti kännen päälle panemiseen, jossa Jumala vahvistaa ja siunaa nuorta elämään kristittyinä.

43 Commission 1963, 46–47; Repo 2002a, 46.

Siinä [kätten päälle panemisessa] nuori henkilökohtaisesti siunataan, vahvistetaan, lähetetään elämään kristittynä Jeesuksen opetuslapsena tässä maailmassa. (Antti)

Siinä on Jumalan sana läsnä ja Hänen siunauksensa. Meilähän on konfirmaatiomessun kaavassa se siinä kohtaa myös käytössä tämä virsi 236, joka on. Se on tämä Kätesi [laske] Herramme, suojaksi rakkaan lapsemme. (Olli)

Kuka vahvistaa? Jumala vahvistaa, Taivaan Isä pitää meistä huolta. (Ville)

Konfirmaation teologinen merkitys ankkuroituu kasteeseen. Konfirmaatio muistuttaa kasteesta, jossa nuori on saanut lahjaksi oman uskon. Se on Jumalan täydellinen lahja, armo, jota ei tarvitse täydentää. Kaste liittyy ihmisen Jumalan yhteyteen, joka kantaa myös kuolemassa. Konfirmaatio ei tuo kasteeseen mitään lisää, ihminen pelastuu armosta. Kasteen merkitys on vahva.

Kasteessa annetaan lapselle omaksi koko kristillinen usko, kaikki sen aarteet. Ja siihen mä kyllä vilpittömästi uskon. (Aino)

Kaste liittyy meidät niin kun tavallaan Jumalan yhteyteen. Ja niin kun nyt joskus olen tätä esimerkkinä kuullu käytettävänkin, niin sanotaan, että jos nyt ei kuoleman hetkellä mitään muuta ole, mistä pitää kiinni, niin se on sitten se kaste. (Olli)

Kastemuistutuskategoriassa konfirmaation seurakunnallinen merkitys on esirukous. Seurakunta, vanhemmat ja kummit rukoilevat konfirmaatiossa nuoren ja hänen elämänsä puolesta. Esirukous on kuin nuoren saattelemista ja kantamista elämässä eteenpäin.

-- No se [konfirmaatio] on sitä -- niin kun vahvistumista tai -- esirukousta tai sellaista voiman tai jonkunlaista saattelemista -- kummien mukana olo konfirmaatiossa -- mun mielestä ne nuoretkin pitää sen sitä tosi tärkeänä että, et ne on siellä siunaamassa, tavallaan kantamassa eteenpäin. (Marja)

Kyllä mä oon ruvennu arvostamaan sitä [konfirmaatiota] tämmösenä juhlanä myös -- johonka liittyy seurakunnan rukous niiden nuorten elämän puolesta. (Pekka)

Kastemuistutuskategoriassa konfirmaation seurakunnallinen merkitys painottuu yhteisenä uskontunnustuksena, jonka konfirmoitavat lausuvat yhdessä seurakunnan kanssa. Opettajien käsityksen mukaan kaste ja konfirmaatio liittyvät yhteen. Kasteessa vanhemmat ja kummit lausuvat uskontunnustuksen ja nuori liitetään kirkon yhteisen uskoon.

Sitä yhteyttä [vahvistetaan], mikä -- tuota sillä konfirmoitavalla nuorella on oman Luojansa kanssa -- uskontunnustus, tämä on se usko mihin tunnustaudutaan konfirmaatiossa liittyen kasteeseen. Tähän uskoon minut on kastettu tämän uskontunnustuksen kautta. Ja konfirmaatiossa kun lähes aikuisena siinä alttarilla oon ja siihen yhdyin ja tiien, että mihin yhdyin, silloin niin kun kasteesta konfirmaatioon on selevä kaari. (Tiina)

Tunnustaa yhdessä seurakunnan kanssa, että se -- usko, jonka seurakunta tunnustaa ja jonka ne on yhdessä seurakunnan tunnustanu, on myös -- heidän uskonsa. Ja että he tahtoo toteuttaa tätä uskoa omassa elämässään Jumalan avulla. (Ville)

Konfirmaation merkitys nuorelle korostuu uskon vahvistumisena. Tämä merkitys tuli esille erityisesti kysymyksessä, mitä konfirmaatio, vahvistaminen tarkoittaa. Opettajien käsityksen mukaan Jumala vahvistaa konfirmoitavan nuoren uskoa hänen elämänmatkallaan.

[konfirmaatio] ei mikään päätös jollekin, vaan se on semmonen saari, johon voi tulla levähtämään ja sua hengellisesti tankataan sinne matkalle eteenpäin. (Heikki)

No se [konfirmaatio] on mun mielestä -- uskon vahvistamista. (Ville)

Kastemuistutuskategoriassa konfirmaatiolupaus painottuu kehotuksena. Nuori lupaa toteuttaa uskoa elämässään Jumalan apuun luottaen. Opettajan mielestä nuoren usko, halu yrittää, riittää, usko voi olla heikko ja epävarma. Konfirmaatiolupauksessa

korostuu Jumalan armo, sillä se kuvastaa nuoren tahdon suuntaa, jota konfirmaatiossa rohkaistaan.

Tahdotko Jumalan armon avulla osoittaa tämän uskon elämässäsi. Jokainen sitä tahtoa tavallaan lupaa [konfirmaatiolupauksessa] tai siis että, et ne haluu yrittää. (Marja)

Ja että he tahtoo toteuttaa tätä uskoa omassa elämässään Jumalan avulla – – Mun mielestä – – Jumala antaa niin kun ihan täyden – – vapauden. Että siinä niin kun rohkaistaan, ett jos se sitten on jollekin niin kun sitten avuksi se, että sen saa niin kun ihan sanoo ääneen. (Ville)

Kastemuistutuskategoriassa konfirmaatio on siunaus- ja esirukoustoimitus. Jumala on konfirmaation subjekti, hän siunaa ja vahvistaa nuorta. Opettajien mielestä kaste perustuu Jumalan armoon ja hänen pelastavaan tekoonsa. Konfirmaatio muistuttaa kasteesta ja siinä saaduista lahjoista. Uskontunnustus korostuu yhteisöllisenä, kirkon yhteisenä uskona, johon konfirmoitava nuori voi luottavaisesti liittyä.

KONFIRMAATIO VALINNAN PAIKKANA

Valinnan paikka -kategoriassa konfirmaation teologinen merkitys on kasteen vahvistaminen. Opettajien käsityksen mukaan kasteen merkitys on heikko, se vahvistetaan konfirmaatiossa. Kaksi opettajaa oli sitä mieltä, että kasteopetus päättyy konfirmaatiossa.

No tietysti se [konfirmaatio] kasteen vahvistaminen tulee mieleen (Seppo)

Kasteen vahvistamista – – Meinasin sanoo, ett uudistamista – – vakuutetaan se sama, mikä on jo kasteessa saatu. (Ville)

Konfirmaation seurakunnallinen merkitys valinnan paikka -kategoriassa korostuu nuoren julkisena sitoutumisena seurakunnan edessä. Nuori on konfirmaation subjekti, joka julkisesti sitoutuu kirkkoon. Konfirmaatio on tietoinen valinta ja päätös, joka tulee erityisesti esille konfirmaatiolupaukseen liitetyissä merkityksissä.

Luulen, et se [tahdon kysymys] on – – pannaan niin kun nuorille kuitenkin tietty – – valinnan paikka. Ainakin sillä

tavalla – – että sanooko sen hän – – sen ”tahdon” ääneen vai on hiljaa siinä kohden ja ehkä se myös hänelle sitten niin kun sitä ”tilanteen vakavuutta” sitten tuo vähän eri tavalla. (Olli)

Se [konfirmaatio] nuori ottaa siinä itse vastuun itsestään ja tekee päätöksen. Haluaako olla tässä mukana vai ei – – eli kuuluuko kirkkoon vai eikö kuulu. Haluaako olla Jumalan lapsi. (Laura)

Ratkaisun tekeminen -kategoriassa konfirmaation henkilökohtainen merkitys tulee esille julkisena uskon tunnustamisena. Rippikoulussa nuori oppii ymmärtämään, mitä on kristityn elämä ja konfirmaatiossa hän julkisesti sitoutuu kirkon opetuksen, uskoon ja jäsenyyteen.

– – nuori siinä sitten niin kun seurakunnan edessä tunnustaa, ett tää usko on myös – – minun uskoni. (Ville)

– – kirkko on suunnitellut, niin – – että tällasessa juhla-lisessa hetkessä julkisesti tunnustaudutaan kristilliseen uskoon ja seurakunnan jäsenyyteen. (Matti)

Valinnan paikka -kategoriassa uskon tunnustaminen korostuu erityisesti. Vaikka vanhemmat jo järjestävät rippijuhlia, opettajien mielestä nuoren pitäisi miettiä rehellisesti, haluaako hän sitoutua kirkkoon.

– – sitten jos tuntuu, että tää ei oo ollenkaan oma juttu, niin ois reilumpaa – – no erityisesti itseään kohtaan. Ett rippijuhlat voi viettää siitä huolimatta, mutta – – jos tää on niin kun ihan oikeesti semmonen vastaanpanemisen paikka, niin olis sitten sille rehellinen. (Pekka)

Siis riparilla mielelläni puhun siitä että – – epäilevä usko on uskoo eikä – – sitä mitata. Jos – – kokee koko homman täysin vastenmieliseksi, niin – – on se jotenkin ristiriitasta. Että tietysti siinä on ristipaineessa vanhemmat, jos haluaa, että – – rippijuhlat järjestetään ja lahjat tulossa ja – – ja sit kuitenkin nuoren pitäis vielä miettiä sitä, et mist on kyse. Mut en mä silti haluais vesittää sitä. (Laura)

Konfirmaatio korostuu tässä kategoriassa henkilökohtaisen päätöksenteon ja valinnan paikkana.

Kasteen merkitys on heikko. Nuori toimii itse vahvistajana konfirmaatiossa hyväksymällä kasteensa. Konfirmaation henkilökohtaisena merkityksenä korostuu julkinen uskon tunnustaminen ja sitoutuminen kirkkoon.

KONFIRMAATIO TÄYSJÄSENYYPDEN VAHVISTAJANA

Konfirmaation teologinen merkitys täysjäsenyyden vahvistaminen -kategoriassa korostuu aikuistumisriittinä. Konfirmaatiossa nuoresta tulee täysi-ikäinen kristitty, joka ottaa vastuun itsestään ja siirtyy uuteen elämänvaiheeseen. Konfirmaation merkitys painottuu aikuistumisriittinä ja avioliittoluvan saamisena.

-- hän [konfirmitava] on niin kun tavallaan jo tietyn lapsuusvaiheen käynyt ohi ja mennyt ohi ja on menossa kohti aikuisuutta sitten, niin käytännönelämän kun uskonelämänkin alueella. (Olli)

Se [konfirmaatio] on nuori ottaa siinä itse vastuun itsensä. No nykyäänhän laki ei näin ajattele, mut että kyllä se monen nuorenkin aikuisen mielessä on, että naimalupahan siitä tulee. (Laura)

No, kyl se [konfirmaatio] jollain tavalla aikuisriittikin on ja -- että ne sivistyy jollain tavalla. (Seppo)

Täysjäsenyyden vahvistaminen -kategoriassa konfirmaation seurakunnallisena merkityksenä painottuu se, että seurakunta hyväksyy aikuistuvan nuoren yhteyteensä ja mukaan toimintaan seurakunnan täysivaltaisena jäsenenä. Kaste ja konfirmaatio painottuvat jäsenyyteen liittyvinä kirkollisina toimituksina. Kasteen merkitys on heikko, nuori tulee kuin seurakunnan ulkopuolelta rippikouluun.

-- siitähän [konfirmaatiosta] se pitäis aueta sitten seurakuntaelämän portit. (Olli)

Seurakunnan kannalta se [konfirmaatio] on näitten [konfirmitujen nuorten] vastaanottamista aikuistuvana kristittyinä mukaan toisten rinnalle. (Matti)

Täysjäsenyyden vahvistaminen -kategoriassa konfirmaation henkilökohtainen merkitys painottuu

nuoren juhlanä. Konfirmaatio on aikuistuvan nuoren ensimmäinen juhla, yksi nuoren elämän huippukohdista. Juhlan tuntua tuovat juhlaan pukeutuminen, kukittaminen ja konfirmaation osallistuvat sukulaiset, kummit ja ystävät.

Et en mä oikeestaan, et se siis konfirmaatiolle enää kovin vahvaa teologista niin kun tendenssiä, se liittyy siihen rippikouluun ja juhla ja päätös -- tietty huippukohta. Ihmisen elämässä on tiettyjä huippukohtia jokaisella, niin -- kyllä se on yks sellanen. (Laura)

-- jollain tavalla huomion keskipisteenä, juhlan kohteena oleminen. (Seppo)

Kyllä mä oon ruvettu arvostamaan sitä juhlanä myös, että -- se on nuoren ensimmäinen oma juhla. (Pekka)

Konfirmaatio merkitsee nuorelle vastuun ottamista. Aikuistuva nuori ottaa vastuun itsestään ja omista valinnoistaan ja elämästään.

Se [konfirmaatio] on tavallaan se tähtäyspiste -- nuori ottaa siinä itse vastuun itsestään. (Laura)

Täysjäsenyyden vahvistaminen -kategoriassa konfirmaatio on perinne. Uskontunutus ja siihen yhtyminen liittävät nuoren ikivanhaan kristilliseen traditioon. Konfirmaatiossa nuori liittyy aikaisempien kristittyjen joukkoon. Kirkon usko ja perinne kantaa, aikanaan hän vuorostaan siirtää traditiota eteenpäin.

[konfirmaatio on] niin nuoren kannalta niin kun liittymistä niin kun isien perintöön. (Aino)

-- Mut mä näkisin sen taakse vielä, et jos kirkko ois maallinen yhteisö, riittäisi se, että se [nuori] on kastettu ja se on kirkon jäsen. Mutta musta se kertoo siitä, että kirkko on tosissaan sen asian kanssa että, -- että se kirkon jäsen ymmärtää, missä se on jäsen. Ja sitten, että se sitten omansa aikanaan siirtää sitä traditiota ja oppia -- tunnetta ja sillä tavalla eteenpäin. (Kimmo)

Täysjäsenyyden vahvistaminen -kategoriassa konfirmaatio painottuu aikuistumisriittinä, jossa seurakunta hyväksyy täysi-ikäisen jäsenen yhteyteen-

Taulukko 3. Rippikoulunopettajatyypit (N=13)

Opettajatyyppi	Hengellinen Matkakumppani	Paimen	Opas
Rippikoulun tavoite	Rukous, hiljentyminen	Oman sisimmän tutkiminen	Kotiutumisen seurakuntaan
Rippikouluun ja konfirmaatioon tuleva nuori	Kastettu seurakunnan jäsen	Maailemasta tuleva valinnan tekijä	Srk:n ulkopuolelta tuleva vastuun ja tehtävien ottaja
Kasteen merkitys	Vahva Kasteen lahja	Heikko Nuori vahvistaa itse kasteensa	Heikko Isien perinne
Konfirmaation merkitys	Siunaus ja esirukous	Valinnan paikka Kasteopetus päättyy	Aikuistumisriitti Juhla

sä. Konfirmaatio kuuluu kristilliseen traditioon ja perinteeseen. Sen merkitys painottuu aikuistuvan, vastuuta ottavan nuoren ensimmäisenä juhlan ja liittymisenä kristittyjen sukupolvien ketjuun.

KONFIRMAATIO ON PYHÄ HETKI

Rippikouluopettajien konfirmaatiota koskevissa käsityksissä konfirmaation teologinen merkitys korostui pyhänä hetkenä, jossa Jumala on läsnä Pyhän Hengen välityksellä ja siunaa nuorta. Osallistujat, erityisesti nuoret ja kummit, tuntevat Jumalan läsnäolon.

– – mulle se [konfirmaatio] on se pyhä hetki tai pyhin hetki. Mul on itse aina hirveen liikuttunut olo, koska niistä nuorista on tullu kuitenkin jollain tavalla hirveen läheisiä ja rakkaita sen kesän aikana, vaikka nimet unohtuikin ehkä syksyn myötä. (Sirpa)

Siinä [kätten päälle panemisessa] siunataan se nuori Jumalan siunauksella. (Laura)

Konfirmaation teologiseen merkitykseen liittyy salaisuus, mysteeri. Konfirmaation merkitystä ei voi sanoin selittää tai tietää, se on pyhä tapahtuma, joka liittyy salattuun Jumalaan.

[Konfirmaatiossa] tää siunaaminen. Sekin on hyvin salattu – – et Jumala on olemassa, et miljoonat on näin tehny ennen meitä – – se jää mystiseksi, et miks me näin saadaa tehdä. (Heikki)

Mä uskon, siin [konfirmaatiossa] on paljon hyvin salattua. Mutta mä uskon, että siinä Jumala toimii ja – – Jumala siunaa tätä nuorta. (Ville)

Opettajien käsityksen mukaan konfirmaatiossa pyhä koskettaa nuorten sydäntä. Erityisesti kätten päälle paneminen on hetki, jossa tuntuu Pyhän Hengen kosketus.

Pyhän Hengen kautta jotain koskettaa siinä sydämessä. (Seppo)

Tässä kategoriassa konfirmaation teologinen merkitys korostuu pyhänä hetkenä ja salaisuutena. Konfirmaatiossa Jumala on konfirmaation subjekti, Hän on läsnä Pyhän Hengen kautta ja siunaa nuorta erityisesti kätten päälle panemisen yhteydessä. Opettajien puheessa pyhän käsite esiintyi niukasti.

KOLME ERILAISTA RIPPIKOULUNOPETTAJATYYPPIÄ

Rippikouluopettajien rippikoulu- ja konfirmaatiokäsityksistä hahmottui kolme erilaista opettajatyyppeä: hengellinen matkakumppani, paimen ja opas. Opettajatyypit ovat ideaalityyppejä eli ne korostavat yksipuolisesti tiettyjä piirteitä, ne eivät sellaisenaan edusta todellisia henkilöitä (Taulukko 3).⁴⁴

44 Max Weberin 1864–1920 kehittämä sosiologinen lähestymistapa.

Hengellinen matkakumppani -tyypin tavoitteena on, että rippikoulussa opetellaan hiljentymään. Hiljaisuudessa ja rukouksessa usko kasvaa ja nuori oppii luottamaan Jumalaan ja kuuntelemaan Jumalan ääntä. Opetuksen tavoitteena on kasteessa saadun lahjan, uskon, vahvistuminen ja kasvaminen. Rippikoulussa tärkeää on vuorovaikutus, yhteyden löytyminen ja hyvä ilmapiiri. Tuomisen⁴⁵ ja Niemelän⁴⁶ tutkimusten mukaan positiivinen ilmapiiri on keskeinen onnistuneen rippikoulun elementti.

Hengellinen matkakumppani -opettajatyypin teologiassa kaste ja konfirmaatio liittyvät yhteen. Kasteen armo riittää pelastumisen, konfirmaatio muistuttaa kasteesta. Konfirmaatio painottuu siunauksena ja esirukouksena nuoren puolesta, hengellinen kasvu jatkuu seurakunnan yhteydessä. Opettajatyypin myötäilee vahvasti *Rippikoulusuunnitelman 2001* linjauksia. Taustalla on klassisen, katekeettisen konfirmaatiotyypin piirteitä.

Paimen-opettajatyypin tavoitteena rippikoulussa on saada nuori tutkimaan omaa sisintään ja siitä nouseva elämänmuutos. Nuori tulee rippikouluun kuin seurakunnan ulkopuolelta ja valitsee, haluaako hän sitoutua kirkkoon. Opettaja ja isokset ovat nuorelle esimerkkinä rohkaisemassa nuorta uskomaan ja elämään kristittyinä. Rippikoulunopettaja ohjaa nuoria oikeaan suuntaan kuin paimen lampaitaan.

Paimen-opettajatyypin konfirmaation teologiassa korostuu kasteen vahvistaminen, valinta, uskon tunnustaminen ja kasteopetuksen päätyminen. Kasteen merkitys on heikko, sillä konfirmaatiossa nuori sitoutuu julkisen uskon tunnustuksen kautta kirkkoon. Käsityksessä voi havaita käännyttämisen tai indoktrinaation piirteitä, sillä sitoutuminen painottuu konfirmaatioon osallistumisen ehtona.⁴⁷ Seurakunta on uskonsa tunnustavien yhteisö, jonka jäsenyyteen tullaan elämänmuutoksen ja julkisen uskon tunnustamisen kautta. Paimen-opettajatyypin käsityksen taustalla hahmottuu pietismin konfirmaation piirteitä.

Opas-opettajatyypin tavoitteena rippikoulussa on, että nuori tutustuu seurakuntaan ja löytää sieltä oman paikkansa. Aikuistuva nuori tulee kuin ulkopuolelta etsimään omaa paikkaansa seurakunnassa. Rippikoulunopettaja ja isot toimivat rippikoulussa kuin oppaana ja tukevat nuoren kotiutumista.

Konfirmaatio korostuu opas-opettajatyypin käsityksen mukaan juhlanä, perinteenä, aikuistumisriittinä ja seurakunnan täysjäsenyyden saamisena. Kasteen merkitys on heikko, lähinnä tähän elämään liittyvät merkitykset painottuvat. Seurakunta on tehtäviä ja vastuuta antava yhteisö. Taustalla on valituksen konfirmaation piirteitä.

POHDINTA

Kirkon jäsenyyteen sitoutuminen on 2000-luvulla heikentynyt, yhä useampi pitää kirkosta eroamistaan todennäköisenä. Kirkon jäsenyyteen sitoutuneilla on vuosittain useita kontakteja seurakuntaan, eroamista harkitsevilla yhteyksiä on harvoin.⁴⁸ Yhteisöllisyys ja osallistuminen vahvistavat kirkkoon kuulumista. Tässä aineistossa rippikoulunopettajien tavoitteena korostui hengellisen yhteyden ja oman paikan löytäminen. Konfirmaatio korostui siunauksena ja esirukouksena sekä aikuistumisjuhlanä. Elämänkaareen liittyvänä kirkollisena toimituksena ja juhlanä konfirmaatio vahvistaa seurakunnan jäsenyyttä.⁴⁹

Joidenkin rippikoulunopettajien käsityksen mukaan konfirmaatio merkitsi kasteen vahvistamista, sitoutumista ja julkista uskon tunnustamista. Konfirmaation tunnustautumisluonteen korostuminen ja kasteen merkityksen heikkeneminen liittyvät yhteiskunnan maallistumiseen. Virossa, yhdessä Euroopan sekularisoituneimmassa maassa, seurakuntaan liittyminen tapahtuu konfirmaatiossa julkisen uskontunnustuksen ja neljän konfirmaatiolupauksen kautta. Julkinen tunnustautuminen korostaa seurakuntaa uskovien yhteisönä ja eristää sen yhteiskunnasta.⁵⁰

Rippikoulusuunnitelman 2001 mukaan jokaisen opetustuokion tulisi rakentua kolmesta korista: kirkon opista, nuorten elämästä ja rukouksesta. Tutkimusaineistossani rippikoulunopettajat pitivät tärkeänä rukousta ja hiljaisuutta. Niemelän ja Pruekin mukaan suomalaisessa rippikoulussa rukoillaan kuitenkin melko harvoin. Oppitunnit sekä hartaus- ja jumalanpalvelukset erottuivat selkeästi toistaan, minkä vuoksi rukous ja spirituaalisuus toteutui lähinnä jumalanpalveluksissa ja hartauksissa.⁵¹ Myös Chaulagain mukaan rippikoulun hengellinen elämä rajoittuu usein leirijumalanpalvelukseen tai aamu- ja iltahartauksiin. Erityisen vähän hartaushetkiä järjestettiin päivärippikoulussa.⁵²

Hyvän rippikoulun perustana opettajat pitivät hyvää ilmapiiriä. Myös Niemelän rippikoulujen vaikuttavuutta koskeva tutkimus korostaa hyvän ilmapiirin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä siihen, miten tyytyväisiä nuoret olivat rippikouluunsa. Vielä 25-vuotiaina nuoret arvioivat rippikoulun vaikuttaneen eniten uskonnolliseen ajatteluun, koti ja uskonnonopetus vähemmän.⁵³ Chaulagain mukaan luottamusta vahvistavat erityisesti pelit ja leikit, joissa opettaja oli läsnä.⁵⁴ Opettajalle riparileikit voivat luoda suorituspainetta, mutta nuorille ne luovat positiivista ilmapiiriä, jossa on helppo jutella opettajan kanssa. Myönteinen kokemus jää mieleen, vaikka oppitunnit unohtuvat.

Rippikoulunopettajat pitivät tärkeänä pohtimista ja keskustelua. Kiinnostavan näkökulman tuo Pruukin tutkimus, jonka mukaan rippikoulun opetusmenetelmät ovat usein opettajaohjaita, suurimmaksi osaksi opettajan esitystä. Opetusmenetelmät, joita opettajat itse kutsuvat keskusteluiksi, olivat nuorten näkökulmasta lähinnä luentoja. Rippikoulu-suunnitelman pedagoginen perusajatus rippikoulu- nuoresta aktiivisena oppijana ei Pruukin mukaan juuri toteudu.⁵⁵ Kansanen kiinnittää huomiota opetuksen kompleksiseen luonteeseen. Opettajalla on laillinen vastuu ohjata oppimisprosessia, jonka vuoksi opettamiseen liittyy auktoriteetti ja valta.⁵⁶ Osa opettajista korosti rippikoulua muutoksen aikana ja konfirmaatiota nuoren valintana, haluaako sitoutua kirkkoon. Indoktrinoiva opetus ei kuulu *Rippikoulu-suunnitelman 2001* pedagogiikkaan.

Rippikoulunopettajat kertoivat innostuneesti rippikoulukokemuksistaan. He olivat tietoisia opetuksensa tavoitteista, mutta konfirmaation teologia, kasteen ja konfirmaation suhde oli monelle epämääräinen ja poikkesi *Rippikoulu-suunnitelman 2001* teologisista linjauksista. Rippikoulun ja konfirmaation teologia tulisi selkiyttää ja yhtenäistää. Koulutuksessa tulisi kiinnittää huomiota myös kasteen ja konfirmaation teologiaan, jotta rippikoulunopettajat voivat reflektoida omia käsityksiään yhdessä kollegojen kanssa. Niemelän mukaan rippikoulunopettajat ovat tyytyväisiä rippikouluun (92 %) sekä omaan teologiseen ja pedagogiseen osaamiseensa (75 %). Kuitenkin puolet heistä kokee, että kollegojen tavoitteet olivat erilaiset.⁵⁷

Aikaisemmin sosiaalinen kontrolli vahvisti kirkon jäsenyyttä ja konfirmaatio oli ankkuroitunut yhteiskuntaan. Vielä 1900-luvun alun Suomessa yhteiskuntakelpoisuuden varmisti rippikoulu- ja konfirmaatiomerkintä virkatodistuksessa.⁵⁸ Konfirmaation yhteiskunnallinen merkitys on maallistumisen ja moniarvoisuuden myötä privatisoitunut ja muutunut henkilökohtaiseksi valinnaksi. Kansainvälisen tutkimusraportin mukaan rippikoulun tulevaisuus on epävarma. Konfirmoitujen määrä laskee kaikissa maissa, myös Suomessa.⁵⁹

Koulun uskonnonopetus tukee rippikoulutyötä. Kun uskonnonopetus Ruotsin kouluissa muuttui neutraaliksi oppiaineeksi, rippikouluun osallistuvien määrä alkoi laskea. Sama kehitys havaittiin myös Norjassa. Mitä enemmän rippikoulu mielletään yksityisasiaksi, sitä vähemmän sitä arvostetaan.⁶⁰ Suomalainen uskonnonopetusmalli, oman uskonnon opetus, vahvistaa rippikoulun kuulumista nuorten kulttuuriin. Rippikouluaiikana nuoret kokevat kirkon läheisemmäksi ja asenteet kirkkoa kohtaan muuttuvat myönteisemmiksi. Olennaisesti asennemuutokseen vaikuttaa leirijakso, ei rippikoulun pituus.⁶¹

Virossa uskonto on yksityisasiasia, josta ei puhuta kotona eikä ystävien kanssa.⁶² Vähäiset tiedot ja kokemukset uskonnoista ylläpitävät ennakkoluuloja

45 Tuominen 2009, 147.

46 Niemelä 2002, 187.

47 Puolimatka 1999, 153.

48 *Haastettu kirkko* 2012, 410–411.

49 Kokkonen & Pesonen 2013.

50 Repo 2002a, 224.

51 Niemelä & Pruuki 2009, 90.

52 Chaulagai 2009, 126–127.

53 Niemelä 2007, 51–52.

54 Chaulagai 2009, 126.

55 Pruuki 2009, 76.

56 Kansanen 1999, 83.

57 Inananen, Niemelä, Porkka 2010, 154.

58 Niemelä 2002, 7–8.

59 Schweitzer & al 2010, 288.

60 Schweitzer & al 2010, 288, 290; Domsken 2011, 220.

61 Niemelä 2009, 308–310.

62 Soom 2012, 260.

ja asenteita. Virolaiset nuoret ovat ylpeitä uskonnottomasta maastaan, ”jossa juuri siksi meillä on mukavaa ja rauhallista”. Konfirmoitu nuori pelkää joutuvansa koulussa kiusaamisen kohteeksi.⁶³ Jo monta sukupolvea on kasvanut ilman minkäänlaisia uskontokasvatusta, joten rippikoulussa täytetään koulun yleissivistävää tehtävää opettamalla katekismuksen lisäksi myös maailmanuskontoja, etiikkaa sekä Viron kirkko- ja kulttuurihistoriaa.⁶⁴ Rippikoulu on lähinnä aikuisten koulu, johon vuonna 2012 osallistui 4377 ja konfirmoitiin 1467 henkeä.⁶⁵

Kansainväliseen vertailututkimukseen osallistuneissa maissa, myös Virossa, rippikoulu on väylä kirkon jäsenyyteen. Suomalaiset nuoret ovat ennen rippikoulua jopa keskimääräistä kriittisempiä uskontoon liittyvissä kysymyksissä ja ajattelevat Jumalaa harvemmin kuin muiden maiden nuoret. Kun suomalainen nuori pohtii omaa osallistumistaan rippikouluun, avainasemassa ovat kaste (81 %) ja rippikoulun positiivinen maine (75 %). Yli puolet nuorista (60 %) pitää konfirmaatiota hyvänä perinteenä ja he tulevat rippikouluun vanhempiansa toiveesta.⁶⁶ Kotien uskontokasvatus kuitenkin ohenee eikä uskonto enää siirry vanhemmilta lapsille.⁶⁷ Miten ja milloin koko perheen voisi ottaa rippikouluun mukaan? Erityisesti pääkaupunkiseudulla vanhemmat tuovat nuoren kirkkoon, mutta jäävät itse harvoin jumalanpalvelukseen. Rippikoulu voisi toimia koko perheen hengellisen kasvun aikana.

Parhaimmillaan rippikoulu on nuorelle voimaannuttava aika, jonka vaikutus kantaa pitkälle aikuisuuteen. Suomalaiset erityispiirteet, rippikoulu osana nuorisokulttuuria, rippileirinä, johon sekä tytöt että pojat osallistuvat yhtä paljon ja konfirmaatiomessuna, joka kokoaa kirkkoon nuoren perheen, sukulaiset ja ystävät, edellyttävät jatkuvaa kehittämistä, tutkimusta ja työnteekijöiden koulutusta.

63 Schihalejev 2012, 247.

64 Repo 2002a, 233; Päiviö ja Soom 2012, 81.

65 Kirkossa yhteensä 159 236 jäsentä. EELK Tegevusaruanne 2012.

66 Innanen ym. 2010, 149.

67 Haastettu kirkko 2012, 171.

KIRJALLISUUS

CHAULAGAI, MARI

2009 ”Puhetta Jumalasta vai puhetta Jumalan kanssa? Rippikoulun hengellinen elämä”. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 112–127.

COMMISSION ON EDUCATION

1963 *Commission on Education: Report 1957–1963*. Fourth Assembly of the Lutheran World Federation July 30 – August 11, 1963. Document No. 16. Helsinki. Finland. Pieksämäki: Sisälähetysseura.

DOMSKEN, MICHAEL

2011 ”Wie kann Konfirmandenarbeit zukünftig profiliert werden? Überlegungen am Beispiel Deutschlands”. *International Journal of Practical Theology* 14, 219–237.

EELK TEGEVUSARUANNE

2012 http://eelk.ee/eelk_doc/ma_aruanne_2012.pdf. (29.9.2013)

HAASTETTU KIRKKO

2012 *Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere.

HEINILÄ, KIMMO

2007 ”Lutherin konfirmaatio ja luterilaisen ehtoollisadmission perusteet”. *Teologinen Aikakauskirja* 112, 24–45.

INNANEN, TAPANI

2009 ”Rippikoulun opetus suunnitelma ja asema uskontokasvatuksessa”. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 16–34.

2009 ”Elämän, uskon ja rukouksen opettamista ja oppimista 2000-luvun alussa”. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 351–352.

INNANEN, TAPANI, NIEMELÄ, KATI & PORKKA, JOUKO

2010 ”Confirmation Work in Finland”. *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiments and Challenges: A Comparative Study in Seven Countries*. Eds. Friedrich Schweitzer, Wolfgang Ilg & Henrik Simojoki. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 139–161.

JOLKKONEN, JARI

2004 ”Rippikoulu ja konfirmaatio luterilaisen kasteteologian näkökulmasta”. *Rippikoulun käsikirja*. Toim.

- Heli Aaltonen, Lassi Pruuki & Pekka Saarainen. Helsinki: Kirjapaja, 9–33.
- KANSANEN, PERTTI
- 1993 ”Onko pedagoginen ajattelu tutkimusta?” *Tutkiva opettaja: Opetus 21. vuosisadan ammattina*. Toim. Sinikka Ojanen. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Oppimateriaaleja 21. Helsingin yliopisto, 40–51.
- 1999 ”Teaching as Teaching–Studying–Learning Interaction”. *Scandinavian Journal of Education Research* 43(1), 81–89.
- 2004 *Opetuksen käsitemaailma*. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- KANSANEN, PERTTI & TIRRI, KIRSI & MERI, MATTI & KROKFORS, LEENA & HUSU, JUKKA & JYRHÄMÄ, RIITTA
- 2000 *Teachers’ Pedagogical Thinking: Theoretical Landscapes, Practical Challenges*. American University Studies 14. Education Vol. 47. New York: Peter Lang.
- KOKKONEN, JARMO
- 2009 ”Rippikoulu 2010-luvulla: Tiivistelmä vahvuuksista, haasteista ja toimenpiteistä”. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content297FFC>. (27.9.2013)
- KOKKONEN, JARMO & PESONEN, MARJA
- 2013 ”Konfirmaatiosta jäi mieleen se koko messu: Huomioita konfirmaation yhteisöllisestä luonteesta”. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content3B1414>. (27.9.2013)
- KÖNTTI, EIJA
- 1984 *Taistelu nuorisosta: Nuorisonvihkimyksen ja konfirmaation välinen problematiikka Saksan demokraattisessa tasavallassa vuoteen 1964*. Suomen kirkkohistoriallinen seura. Diss. Helsingin yliopisto.
- NIEMELÄ, KATI
- 2002 *Hyvä rippikoulu: Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- 2007 *Rippikoulusta aikuisuuteen: Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Tampere.
- 2009 ”Nuorten uskonnollinen tausta ja uskonnollisuuden muutos rippikoulun aikana seitsemässä Euroopan maassa”. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 288–310.
- 2010 ”Religious Change during Confirmation Time”. *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and challenges: A Comparative Study in Seven Countries*. Ed. Friedrich Schweitzer, Wolfgang Ilg & Henrik Simojoki. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 244–253.
- NIEMELÄ, KATI & PRUUKI, LASSI
- 2009 ”Rippikoulun toteutustavat Euroopassa”. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 78–90.
- PATRIKAINEN, SANNA & TOOM, AULI
- 2004 ”Stimulated recall: opettajan interaktiivisen ajattelun ja toiminnan tutkimisen menetelmä”. *Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät*. Toim. Pertti Kansanen ja Kari Uusikylä. Jyväskylä: PS-kustannus, 239–260.
- PESONEN, MARJA
- 2003 ”Kuuden kuukauden pedagogiikka”. *Rippikouluopas: Elämä–Usko–Rukous–Seurakuntayhteys*. Toim. Marja Pesonen, Antero Rissanen, Marja-Leena Toivanen & Maarit Saho. Kirkkohallitus / toiminnallinen osasto. Helsinki, 13–18.
- PUOLIMATKA, TAPIO
- 2001 *Opetusta vai indoktrinaatiota: Valta ja manipulaatio opetuksessa*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- PRUUKI, LASSI
- 2009 ”Miten rippikoulussa opetetaan”. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 62–77.
- PÄIVIÖ, HANNELE & SOOM, KAIDO
- 2012 ”Viron kirkko muutosten keskellä: Uskonnollisuus Virossa 2000-luvulla”. *Teologinen Aikakauskirja* 117, 77–86.
- REPO, HANNELE
- 2002a *Askel seurakuntaan: Virolaisten rippikoulunopettajien käsitykset rippikoulusta ja konfirmaatiosta*. Diss. Käytännöllisen teologian laitoksen julkaisuja 103. Helsinki.
- 2002b ”Oppiminen rippikoulussa”. *Rippikouluopas: Elämä–Usko–Rukous– Seurakuntayhteys. II*. Toim. Marja Pesonen, Antero Rissanen, Marja-Leena Toivanen & Maarit Saho. Kirkkohallitus / toiminnallinen osasto. Helsinki, 62–68.
- RIPPIKOULUSUUNNITELMA 2001
- 2001 *Elämä–Usko–Rukous: Rippikoulusuunnitelma 2001*. Kirkkohallitus. Kirkon kasvatusasiainkeskus. Suomen evankelisuterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja. Porvoo.

SCHIHALEJEV, OLGA

2012 ”Noorte eestimaalaste ja eurooplaste hoiakud religiooni suhtes”. *Astu alla rahva hulka: Artikleid ja arutlusi Eesti elanikkonna vaimulaadist*. Eesti kirikute nõukogu. Tallinn, 230–248.

SCHWEITZER, FRIEDRICH, ILG, WOLFGANG & SIMOJOKI, HENRIK

2010 ”Summary and Results: Perspectives for the Future”. *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiments and Challenges: A Comparative Study in Seven Countries*. Eds. Friedrich Schweitzer, Wolfgang Ilg & Henrik Simojoki. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 278–294.

SEPPÄLÄ, JARKKO

1987 *Konfirmaation tarkoitus ja käytäntö*. Uskonnonpedagogiikan julkaisuja B 15/1987. Helsinki.

1998 ”Rippikoulun ja konfirmaation kehitys”. *Kartalla: Rippikoulutyön käsikirja*. Toim. Antero Rissanen. Helsinki: Kirkon kasvatustieteiden keskus, 17–70.

SOOM, KAIDO

2012 ”Eestimaalaste kuvand ristiusust, kirikust ja kristlastest”. *Astu alla rahva hulka: Artikleid ja arutlusi*

elanikkonna vaimulaadist. Toim. Eerik Jõks. Eesti Kirikute Nõukogu. Tallinn, 249–270.

SYRJÄLÄINEN, ERJA, JYRHÄMÄ, RIITTA & HAVERINEN, LIISA

2004/2009 *Praktikumikäsikirja*. *Studia pedagogica* 33. <http://www.helsinki.fi/behav/praktikumikasikirja/index.htm>. (4.2.2013)

TOIMITUSTEN KIRJA

2005 *Kirkollisten toimitusten kirja: Konfirmaatio*. Kirkollisten toimitusten kirja 1. Osa. Kasuaalitoimitukset. Helsinki: Kirkkopalvelut, 81–123.

TUOMINEN, HANS

2009 ”Onnistunut rippikoulu ja rippikoulunopettajien pedagoginen ajattelu”. *Rippikoulun todellisuus*. Toim. Tapani Innanen & Kati Niemelä. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 146–192.

VAHTOLA, KAI

2001 ”Ehdotus uudeksi konfirmaatiokaavaksi”. *Rippikouluopas: Elämä – Usko – Rukous – Seurakuntayhteys*. Kirkkohallitus / toiminnallinen osasto. Helsinki, 62–66.

**Kirjakauppa
Gezelius**

uutta ja vanhaa teologista kirjallisuutta

teologinenkirjakauppa.fi